

ธรรมที่ยิ่งยาก

วันนี้เป็นวันมหาปวารณา ความเป็นจริงนั้นเรานับถือพระพุทธเจ้าของเรา
เทิดทูนพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ยิ่งกว่าอะไรทั้งหลาย
ทั้งนั้น แต่ว่าเรื่องนี้มันไม่ใช่ของเล่นๆ จะต้องเป็นผู้ฉลาดพอสมควร ต้องฉลาด
ในการสอนจิตของตัวเอง เอาออกมาฝึกให้มากๆ

จิตของเราจะบีบมันมากก็ไม่ได้ จะปล่อยมันก็เลอะเทอะ พระพุทธองค์
ท่านตรัสว่า สอนตัวอย่างไรสอนคนอื่นอย่างนั้น ตัวทำอย่างไรจึงให้คนอื่นทำ
อย่างนั้น ไม่ใช่ของเล่นๆ หรอกโยม โยมไปมองดูพระท่านบวช ก็นึกว่าท่านสบาย
อย่างเช่นเรื่อง อาจารย์ดี จะเล่าให้ฟัง

อาจารย์ดีที่เป็นคู่กับอาจารย์ทองรัตน์ เป็นพระกรรมฐานรุ่นกลางไม่ใช่
รุ่นแรก ที่เป็นศิษย์อาจารย์มัน ภูริทัตโต เทียบวิณฑบาตไปฉันตามบ้านป่า บางที่

บางบ้านก็ไม่รู้เรื่องเลย พระไปบิณฑบาตก็ใส่แต่ข้าว จะเอาอาหารใส่บาตรหรือก็ไม่เคยทำกัน บางแห่งก็ว่า พระกรรมฐานท่านฉันแต่หวานอย่างอื่นท่านไม่ฉันหรอก พอไปบิณฑบาตตามบ้านเขาก็เอาข้าวเปล่าใส่เท่านั้นแหละ พระจะไปบอกให้เขาเอาอาหารใส่บาตรก็ไม่ได้ เป็นอาบัติ บางทีพระไปพักอยู่เป็นเดือนๆ เขาก็ยังไม่เข้าใจ ที่นี้ท่านอาจารย์ดีท่านไปบิณฑบาตในบ้านที่ยังไม่เคยไป โยมก็ใส่แต่ข้าวตอนฉันจึงหันเขาก็ตามไป ท่านก็ฉันจังหันอยู่อย่างนั้นแหละ ฉันแต่ข้าวเปล่าๆ เพราะของมันอยู่ในบาตร โยมเขาก็มองไม่เห็น เห็นพระเอามือล้วงลงไป ท่านก็เอขึ้นมาฉันสบายๆ ก็นึกว่าอาหารท่านเยอะแยะแล้ว ท่านอาจารย์ดีท่านฉันข้าวเปล่าๆ อยู่ ๗ วัน ท่านก็คิดว่า “จะอย่างไรดีหนอ” พระกรรมฐานนี้ท่านก็มีปัญญาพอสมควรเหมือนกันนะ

วันหนึ่งท่านก็เอาฝาบาตรหงายขึ้นจับเอากาน้ำมารินใส่ มีแต่น้ำเท่านั้นแหละ โยมก็ตามมานั่งอยู่จะมาฟังธรรม ท่านก็เอาข้าวเหนียวมาปั้นแล้วจิ้มกับน้ำในฝาบาตรที่รินมาจากกาน้ำนั้นแหละ ท่านก็ฉันข้าวไป โยมเขาก็มองท่าน ท่านก็ฉันของท่านไปเรื่อยๆ โยมสงสัยก็ถาม “อ้าว หลวงพ่อทำไมฉันอย่างนั้นเล่า ทำไมฉันข้าวกับน้ำ” ท่านก็ว่า “มันมีอย่างนี้ก็ฉันอย่างนี้” โยมก็ว่า “ฉันพริกฉันปลาร้าไม่ได้หรือ” “ถ้ามันมีก็ได้” ท่านอาจารย์ตอบ

โอ้โฮ มันช่างเพราะเหลือเกินนะ ท่านเอาข้าวในบาตรนั้นมาจิ้มน้ำเปล่าอยู่นั้นแหละ นี่ก็จะสอนคน เอากันถึงขนาดนั้น ที่นี้เขารู้แล้ว ก็ว่า โอ...เราบาปแล้วให้พระฉันข้าวกับน้ำเปล่าๆ อยู่ถึง ๑๕ วันแล้ว นี่ความไม่รู้เรื่องเป็นอย่างนี้ คนที่ไม่รู้เรื่องมันสอนยากสอนลำบาก

ครูบาอาจารย์ผู้สอนมานั้นลำบาก อย่างเช่น อาตมาออกไปเมืองนอกซึ่งเขาไม่มีพระเหมือนบ้านเรา ก็เป็นเหตุให้มองเห็นพระพุทธรเจ้าเสียแล้ว พอเราออกไปบิณฑบาต เขามองไม่เป็นพระเลย เขามองเป็นตัวอะไรก็ไม่รู้ คนที่จะคิดใส่บาตรสักคนหนึ่งก็ไม่มี มีแต่เขาพากันมองว่า ตัวอะไรนะมานั้น โอ้โฮ นึกถึงพระพุทธรองค์

อาตมาราบท่านเลย มันแสนยากแสนลำบากที่จะฝึกคนเพราะเขาไม่เคยทำ ผู้คนที่ไม่เคยทำไม่รู้จักมันลำบากมาก พอมานี้ นึกถึงเมืองไทยเราออกจากป่าไปบิณฑบาตเท่านั้นแหละ ไม่อดแล้ว ไปที่ไหนมันก็สบายมาก แต่เมื่อเราไปเมืองนอกอย่างนั้น มองๆ ดูไม่มีใครตั้งใจมาดักบาตรพระ บาตรเขายังไม่รู้จักเลย เราสะพายบาตรไป เขานึกว่าเป็นเครื่องดนตรีเสียอีก ถึงอย่างนั้นอาตมาก็ยังดีใจในสิ่งที่ได้ทำมาแล้ว โดยมากพระท่านไปเมืองนอกท่านไม่บิณฑบาตรหрок อาตมามองเห็นข้อนี้นึกถึงพระพุทธเจ้า อาตมาต้องบิณฑบาต ใครจะห้ามก็จะบิณฑบาตไปบิณฑบาต ไปทำกิจอันนี้ที่กรุงลอนดอนได้ ดีใจเหลือเกิน พวกพระไปด้วยกันก็ว่าบิณฑบาตทำไม มันไม่ได้อาหาร “อย่าเอาอาหารซี ไปบิณฑบาตเอาคน เอาคนเสียก่อน ขนมนั้นมากับคน”

พระก็ไปบิณฑบาตให้เขามองดู เขามองดูพระนั้นก็ถือว่าได้แล้ว ก็เหมือนท่านพระสารีบุตรนั่น ท่านไปบิณฑบาตอุ้มบาตรอยู่ในบ้านตั้งหลายครั้ง เขาก็ไม่ไล่บาตรสักชั้นเลย เขามองดูแล้วเขาก็เดินหนี มาถึงวันหนึ่งเขาก็ว่า “พระสมณะนี้มาอย่างไร ไป หนีไป” พระสารีบุตรท่านก็ดีใจแล้วได้บิณฑบาตแล้ววันนี้ เพราะเขาสนใจเขาจึงไล่เรา ถ้าเขาไม่สนใจเขาไม่ไล่หрок เขาไม่พูดกับเราหрок พระสารีบุตรท่านเป็นผู้มีปัญญา เท่านั้นท่านก็พอใจแล้ว คนสนใจ นี่เป็นจิตของพระที่ท่านไปประกาศพระศาสนา

อาตมามานึกถึงข้อนี้แล้วก็ไม้อาย เพราะพระพุทธเจ้าของเราท่านตรัสว่า “ให้อายแต่สิ่งที่มันเป็นบาป ไม่เป็นบาปไม่ต้องอาย” ก็เลยออกไปบิณฑบาตได้สัก ๗ วัน ตำรวจก็จ้องสะกดรอยตามมาห้าม ให้หยุดบิณฑบาต บอกว่าผิดกฎหมายในเมืองเขา เราไม่รู้มันผิด เราก็อาย ที่ผิดเพราะเขาหาว่าเป็นขอทาน บ้านเขาห้ามขอทาน เราก็บอกว่า อันนั้นมันเป็นเรื่องของคน แต่นี้เป็นเรื่องของศาสนา พระพุทธศาสนาไม่ใช่ขอทาน ก็เลยได้อธิบายไปว่า ขอทานประการหนึ่ง การบิณฑบาตอีกอย่างหนึ่ง ก็เลยเข้าใจกัน ทุกวันนี้ที่นั่นพระก็ได้บิณฑบาตอยู่ แต่ก็ยังไม่ดีเท่าไรหрок ค่อยๆ เริ่มไปละ นี่เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ทำได้ลำบาก

จิตใจของเรานี้ก็เหมือนกัน อย่างเราชาวพุทธที่มาฟังธรรมะกันทุกวันพระนี้ บางคนก็ยังไม่ค่อยจะรู้เรื่องธรรมะแท้ๆ อย่างเมื่อสองสามวันมานั้น พวกโยมจากสาขามารวมกันเป็นร้อยๆ ที่นี้อาตมาก็เลยถามว่า “โยม ปีนี้เท่าที่ตรวจดูนะ อาตมาสอนมานี้ก็เกือบสามสิบปีแล้ว ปล่อยไปตามใจสบายๆ วันนี้ก็เลยอยากถามว่า พวกเราอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายนั้น มีบ้างไหมในที่นี่ได้ตั้งใจที่จะปฏิบัติ ปฏิบัติไม่มากหรอก มีศีล ๕ ตลอดชีวิตมีบ้างไหม”

มองดูตากันลอกแลก ไม่มีเลย นั่งนิ่งอยู่อย่างนั้น นี่เห็นไหม มันขาดการปฏิบัติ คือมันยังไม่ถึงใจ อาตมาก็เลยเทศน์ว่าไปสักหน่อย วันนั้นจะมีใครโกรธหรืออย่างไรก็ไม่รู้ อาตมาก็นึกว่าจะมีคนสักคนหนึ่ง แต่ดูแล้วมีแต่ขี้คน มีแต่ขี้มัน คนไม่มี ถ้าคนเท่านั้นต้องสำรวจด้วยศีล ๕ คือ ถ้าเป็นมนุษย์แล้วเราต้องพยายามทำศีลนี้ให้มันมีขึ้นมาโดยตลอดชีวิต ได้สัก ๔-๕ คนก็ยังดีนะ นี่ไม่มีหรอก เพราะไม่เคยทำมา

สมัยก่อนอาตมายังไม่ได้มาสอนที่นี้ เรื่องสมาธินี้คนก็ไม่รู้เรื่องเลย ศีลก็พูดแต่รับกับพระไปเท่านั้น พูดไปทำไมก็ไม่รู้ สมาธิก็ไม่รู้เรื่องไม่เคยทำ เข้าไปวัดก็ไม่มีใครฝึก เมื่อศีล สมาธิ ก็ไม่เริ่ม ปัญญาจะเกิดที่ไหน ถ้ามาพูดถึงตรงนี้ รู้สึกว่าพวกเรายังไกลกันมากที่สุด ขอให้แต่ละคนเอาการบ้านข้อนี้ไปคิดกัน อย่างอาตมาขึ้นไปเมืองเหนือไปเทศน์ให้เขารักชาติ ศีล เขาก็ว่า “ท่านอาจารย์เทศน์อย่างนี้ ท่านจะฉันข้าวกับอะไร” “ไม่รู้ อาตมาไม่รู้” เขาก็ว่า “ถ้าอย่างนั้นเอาไหม ผมจะโลกพริกกับเกลือมาให้ท่านฉันทุกวัน ท่านจะฉันได้ไหม” อาตมาก็ว่า “ใครจะทำ โยมคนไหนจะทำ อย่าหนีจากกันเลยนะ ให้โยมโลกพริกกับเกลือมาทุกวันๆ อาตมาก็จะฉันให้ทุกวันๆ อาตมาไม่เคยเห็นใครมีศรัทธาอย่างนี้ เอาไหม เอากัน เป็นปึก ไซ้ไหม หรือตลอดปีก็เอากันไหม ให้โยมมาจัดทุกวันนะ”

โน่น คนที่พูดไปนั่งอยู่โน่น มันไม่กล้าทำหรอก มันพูดแต่ปากนั่นแหละ พูดให้เราจนเท่านั้น ความเป็นจริงคนที่มาวัดทุกวันนี้นั้นต้องมีศรัทธา คนพูดเช่นนั้น มันไม่มีศรัทธาหรอก

ผู้ที่เข้าถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้น ที่จริงมันง่ายที่สุดโยม มันง่ายมาก การกระทำอะไรต่อมิอะไรมันง่าย มันไม่ยาก ไม่ต้องเลือกวันนั้น เดือนนี้ ยามนี้ ไม่ต้องแล้ว พระพุทธองค์ของเราก็ทรงสอนว่าเมื่อไรมันสะดวกวันนั้นมันดี มันไม่ขัดข้องวันนั้นมันดี แต่นี่เราไม่อย่างนั้น เช่น จะปลูกบ้านปลูกช่องสารพัดอย่าง ก็จะต้องหาฤกษ์วันพันยามกันเสียแล้ว พระพุทธองค์ท่านไม่ว่าอย่างนั้น ท่านว่าเมื่อโอกาสมันเหมาะสมก็ให้ทำไปเถอะ แต่เราก็ก้าว ซึ่งถ้าพูดถึงพระรัตนตรัยเต็มที่ ถึงที่สุดแล้ว ไม่มีอะไรที่จะต้องกลัว คือว่ามันไม่ผิดหรอก เมื่อมันมีโอกาที่จะทำเมื่อไรมันสะดวก มันถูกกับเวลาของเรา มันสะดวกก็เอาละ

นี่ท่านว่าอย่างนี้ แต่เราไม่เอาอย่างนั้นซิ จะต้องเอาวันนั้นวันนี้ จนอาตมารำคาญ ยิ่งวันแต่งงานนั้นเขาถือว่าเป็นวันที่สำคัญของเขามาก ต้องเอาวันนั้น ต้องเอาฤกษ์อย่างนั้นอย่างนี้ นิมนต์เอาพระหลวงตาไปฉัน นั่งคอยเมื่อยจะตายแล้วอยู่นั้นแหละ คือถ้าไม่ได้ฤกษ์ไม่เอา ต้องให้ได้ฤกษ์ อาตมาก็คอยสังเกตใครที่มีฤกษ์ดีๆ บ้าง ว่ามันจะเป็นอย่างไรไหม มันจะดีไหม บางคนอยู่กันได้ไม่ถึงเดือนทะเลาะกันไปเลย อ้าว...ดูซิมันเป็นเสียอย่างนี้ แล้วทำไมไม่สังเกตเหตุผลดูละ จะต้องเอาวันนั้นวันนี้ วันนั้นมันจมนั้นมันฟู ต้องทำข้างขึ้น ข้างแรมอย่าเอาไปถือเอาอันนั้นมาเป็นฤกษ์ของเรา ฤกษ์มันก็เป็นเรื่องของฤกษ์ เวลาก็เป็นเรื่องของเวลา มันไม่ใช่มาเกี่ยวข้องกับเรา ถ้าเราไปคิดอะไรต่อมิอะไรมันมากทุกอย่างในเรื่องพุทธศาสนามันก็จะยุ่งเหยิงหลายอย่าง จนกระทั่งที่ว่าพูดกันไม่ค่อยจะได้

ทีนี้เรามามองดูซิว่า ถ้าเป็นอย่างนั้น พระรัตนตรัยของเราจะเลื่อมไหม เสร้าหมองไหม มันก็เลื่อม มันก็เฝ้าหมองเท่านั้นแหละ ที่ว่าฤกษ์ดียามดีก็คืออะไรที่มันดี อะไรที่มันเหมาะสม ไม่ขัดข้องนั้นแหละ อาตมาว่ามันดีแล้ว อาตมาพูดอย่างนี้ ทั้งยังถืออย่างนี้มาตลอดจนทุกวันนี้ ไม่เคยเห็นมันเป็นอะไร เมื่อเรามามองคนบางคน ตระกูลบางตระกูล โยมบางโยมก็ลำบาก เช่น แต่งงานกันไม่ถึงฤกษ์หมายจริงๆ ไม่ต้องละ พระฉันเสร็จแล้วก็ต้องนั่งคอยอยู่นั้นแหละ คือ

พอถึงฤกษ์ก็ต้องสวด ชะยันโต โพธิยา มูเล... แต่แล้วมันก็ตีบ้างได้บ้างเสียบ้าง เหมือนกัน บางคนก็อยู่ด้วยกันเดือนสองเดือนพูดกันไม่รู้เรื่อง หนีจากกันเสียแล้ว ทำไมฤกษ์มันไม่คุ้มละ ฤกษ์มันไปอยู่ตรงไหน

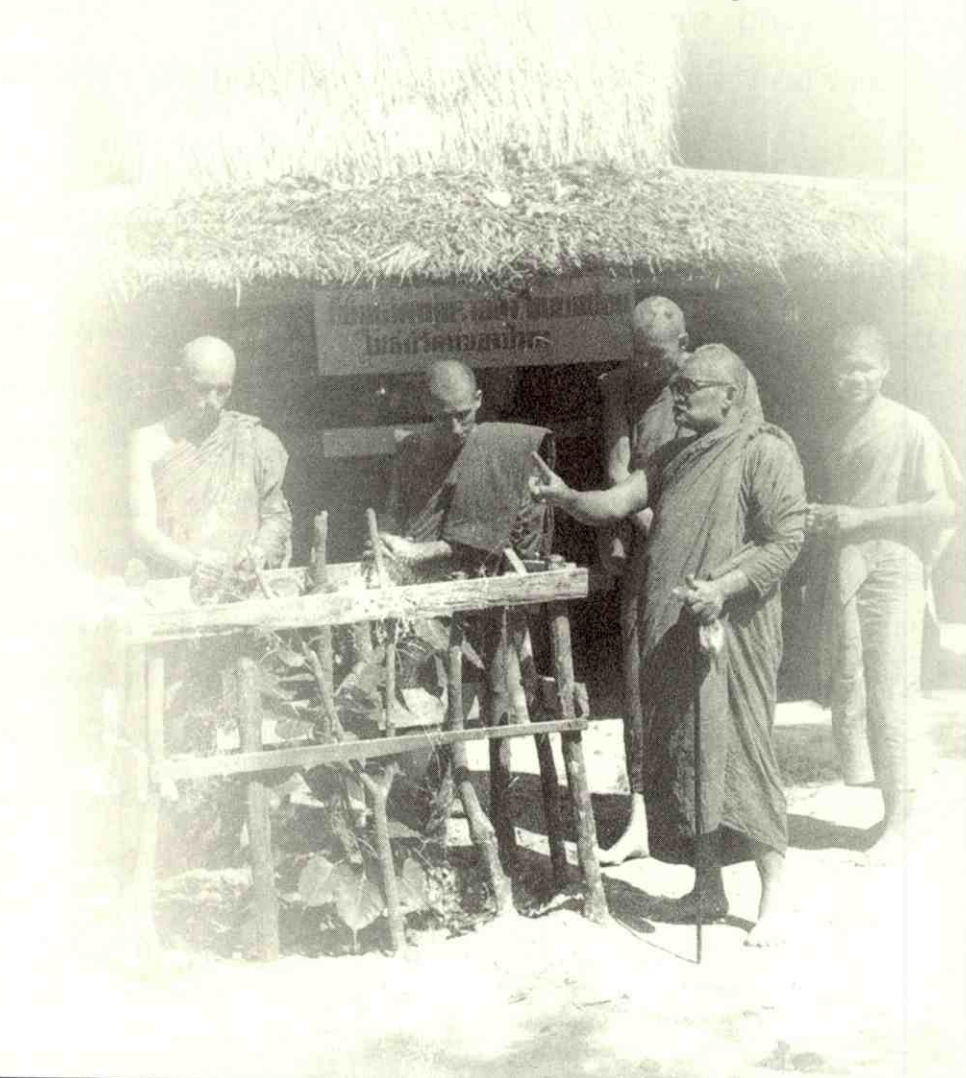
อันนี้ขอให้โยมคิดกัน อาตมาเคยพูดอยู่เรื่อยๆ ให้โยมคิด ถ้าเราพูดถึงการตกลงกันวันนั้นวันนี้ ตกลงกันพร้อมเพรียงสามัคคีกัน ไม่ใช่ว่าได้วันจันทร์ ไม่เอานะ ไม่ได้วันอังคารไม่เอานะ ไม่ใช่อย่างนั้น อันนี้เป็นเรื่องยุ่ง ไม่ต้องมากหรอก เทำนั้นมันก็ยุ่งแล้ว เมื่อเราตัดสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ที่เป็นมงคลตื่นข่าวออกไปแล้ว มันก็ก้าวเข้าไปทำลิปเปอร์เซ็นต์แล้ว เรานับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สูงสุดสูงส่งดีแล้ว จะสบายจะสะดวกกันทุกอย่าง

อย่างตามบ้านนอกของเรานั้น ทำไร่ ทำนา ทำค้า ทำขาย ทำโน่น ทำนี้ ถ้าถือกันอย่างนี้ก็ยิ่งลำบากขัดข้องหลายอย่าง อยู่มาวันหนึ่งเขาเอาหนังสือมาให้ลงคาถาให้ หนังสือหน้าผากเสือ นี่มันก็ต้องฆ่าเสือมันถึงเอาหนังสือหน้าผากเสือมาได้ ก็นึกว่าเราได้ของดีแล้ว เอามาให้หลวงพ่อลงคาถาให้ อาตมาก็ว่า “จะลงคาถาไปทำไม เสือก็ไปฆ่ามาแล้วนี่ หนังสือมันจะดีอะไร” ไปฆ่าตัวมันเอาหนังสือมันมาลงคาถา ถือกันไปอย่างนี้ ที่จริงแล้วที่มันดีอยู่ ก็คือ อย่าไปฆ่าเสือมัน อันนี้ไปฆ่าเขา ถือกันว่าดีและยังจะเอาหนังสือมาลงคาถาอีก จะทำอะไรกันต่อไปอีก เป็นอย่างนี้ มันถือผิดกันหมด

อย่างกลองที่วัดอาตมาเคยอยู่นะ คือ วัดทุ่ง กลองเขาเอาไว้ตีเพล...ทุ้ม..ทุ้ม..ทุ้ม มีอาจารย์องค์ไหนก็ไม่รู้บอกว่า ถ้าได้หนังสือกลองมาจะลงคาถาให้ ก็เลยพากันไปผ่าเอากลองเพลที่วัดทุ่ง ปาดหน้ากลองแล้วก็เอาไปลงคาถา เราก็เคยเห็นว่ากลองเพลมันดัง ถ้าตีไปคนก็มารวมกัน อันนี้คงดีแน่ แต่นี่กลับไปตัดเอามาลงคาถาเสียนี้ เรื่องทั้งหลายเหล่านี้มันหลายเหลือเกิน เมื่อค้นถึงพุทธศาสนาของเราแล้ว ที่จริงนั้นมันลำบากอยู่ เราจะเอาตรงไหนมันดี มันลำบาก การปฏิบัติของเรานั้นมันถึงไม่ปรากฏผลขึ้นมา

เรื่องทั้งหลายเหล่านี้พระพุทธรองค์ตรัสว่ามันยุ่ง ทรงตัดทิ้ง เพราะมันเป็น เรื่องของพราหมณ์ พราหมณ์เขาบูชาัญญ ทำไมพราหมณ์ถึงบูชาัญญ เพราะเขา ต้องการสิ่งที่เขาปรารถนา เขาถึงบูชาัญญ มันตรงกันข้ามกับพุทธศาสนาของเรา ทำไมเราถึงทำบุญกัน ทำบุญกันทำไม การทำบุญนั้น พระพุทธเจ้าของเราหมายถึง ไม่ให้เห็นแก่ตัวหรือว่าทำไปเพื่อกำจัดความโลภออกจากใจของเรา มันไปคนละข้าง กับพราหมณ์เสียแล้ว มันกลับกัน ฉะนั้น ผู้เข้าถึงพระรัตนตรัยนั้นหยาบๆ มีเยอะ แต่มันก็ยังไปไม่ได้ ไม่ต้องไปพูดถึงกรรมลึกลับซึ่งอะไร อย่างเช่นท่านว่า “อนิจจา วะตะ สังขารา อุปปาตหะยะธัมมิโน” มันจะถึงสังขารเมื่อไร เพราะมันไม่ได้ พิจารณากัน แม้แต่นั่งสมาธิทำจิตให้เป็นหนึ่งมันก็ไม่เคยรู้เรื่อง ไม่รู้จักทำกัน แล้ว มันจะไปมองเห็นตรงไหน อันนี้ให้พวกเราเอาไปพิจารณาดู

การประพฤติปฏิบัตินี้เป็นพระกัมมปฏิบัติได้ เป็นโยมกัมมปฏิบัติได้ แต่ว่าเป็นพระนี่มันไกลจากความกังวล แต่ก็ไม่น่า บางแห่งก็ยิ่งกังวลมากขึ้น อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ลำบากอยู่ ฉะนั้น เรื่องธรรมะนี้จะต้องใช้การภาวนา คือการพิจารณา อย่างเช่น พระนวกะที่ท่านได้เทศน์ให้ฟังไปนั้น ท่านได้พูดรวมลงมาว่า

“พุทธศาสนานี้ต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติไม่เกิดผลไม่เกิดประโยชน์ เรียนมากขนาดไหนก็ไม่มีประโยชน์ มันไม่เกิดประโยชน์ถ้าไม่ปฏิบัติ”

อันนี้ท่านพูดสั้นๆ ท่านเกิดมีความรู้สึกอย่างไรก็ไม่รู้ของท่าน ท่านพูดสั้น แต่ก็ถูกของท่านทั้งหมดเลยเพราะถ้าไม่ปฏิบัติแล้วทุกอย่างมันไม่เกิดประโยชน์มันเสียหาย เช่นว่า เราทำนาสักแปลงหนึ่ง แต่พอถึงคราวที่จะเกี่ยวไม่รู้จะเอาอะไรเกี่ยว มันก็เสียหายมาก การกระทำนั้นก็เลยไม่ได้ผลประโยชน์ แต่ว่าทำไมการปฏิบัติมันถึงยากลำบาก คือ ถ้าจะว่ากันจริงๆ แล้ว มันจะต้องยากเสียก่อนแล้ว มันจึงจะง่าย

อย่างเช่น พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **ทุกข์** พอเราเห็นว่าทุกข์อย่างเดียวก็ไม่ชอบเสียแล้ว ไม่อยากจะรู้ทุกข์ แต่ความเป็นจริงแล้วตัวทุกข์นั้นแหละคือตัวสังขารทั้งหลาย แต่เราก็อ้อมอันนี้เสีย ไม่อยากจะดูทุกข์ หรืออย่างคนที่แก่ๆ เราก็มองไม่อยากดู อยากจะดูแต่คนหนุ่ม เป็นเสียอย่างนั้น ทุกข์นี้ไม่อยากจะดู เมื่อไม่อยากจะดูทุกข์ มันก็ไม่รู้จักทุกข์ ตลอดที่ภพที่ชาติก็ไม่รู้จักทุกข์ ทุกข์นี้เป็นตัวอริยสัจ เป็นสังขาร ถ้าเราเห็นทุกข์ก็เป็นเหตุให้เราแก้ไข อย่างเช่นว่า ทางที่นี้มันรก ไปไม่ค่อยจะได้ ไปแล้วมันก็รกรกอยู่นั่นแหละ ความคิดมันก็เกิดขึ้นว่า ทำอย่างไรหนทางนี้มันจึงจะง่าย ไปทุกวัน คิดทุกวัน จิตนี้มันเกิดความคิดอย่างนี้ เพราะสิ่งที่ไม่สะดวกคือตัวปัญหา ตัวปัญหามันเกิดขึ้นมา มันถึงหาทางเฉลยแก้ปัญหานั้น ถ้าเราไม่ทุกข์มันก็ไม่มีปัญหา เมื่อไม่มีปัญหาก็ไม่มีเหตุให้พิจารณาอะไรเลย อันนี้เราก็เลยข้ามไป ฉะนั้นพระพุทธองค์ท่านจึงทรงสอนเรื่อง ‘ทุกข์’

วันหนึ่งมีพระอยู่ด้วยกันมาเล่าให้อาตมาฟัง ท่านเล่าว่า ปีนี้นั้นทุกข์เหลือเกิน อาตมาก็ว่า ก็ให้มันทุกข์เสียก่อนสิมันถึงจะอดทน ถ้าไม่มีความอดทน มันจะเห็นธรรมะใหม่ อย่างเช่นว่า ก่อนนั้นตีสามไม่เคยจะตื่นเลย อยู่ที่นี่พอตีสามระฆังดังห่าๆ... แล้ว เรามันเคยสองโมงเช้าจึงจะตื่นเมื่ออยู่ที่บ้าน มาอยู่ที่นี่ตีสาม มันก็เลยแยะ ทำไมมันจะไม่อยากโดดหนีล่ะ มันก็คิดถึงบ้านเท่านั้นแหละ อยู่บ้านพ่อแม่เราไม่เคยลำบากอย่างนี้ ไปเสียดีกว่า มันเป็นทุกข์ทำไมจะไม่เป็นทุกข์ อย่างการขบฉัน พระตั้งสามสี่สิบ อาตมาก็ให้ฉันบิณฑบาตเรียงกันไปเรื่อยๆ แต่เมื่อเราหิวขึ้นมาที่ว่าฉันพร้อมกันไม่ได้หรือมันยุ่งยาก อาตมาก็ว่าดีแล้ว ยุ่งยากนั้นนะดี มันอดทนดี พระบวชใหม่ๆ อยากฉันก็ฉัน พอมันมาพบตรนี้เข้ามันก็ทุกข์ เพราะพระจะฉันก็ต้องฉันเรียงลำดับกันไป กว่าที่จะถึงเราก็อัย มันอดแล้วอดอีก มันก็เป็นทุกข์ กว่าที่จะปรับตัวได้ก็ร่วมสามเดือน

อาตมาก็เคยบอกพระนวกะเราแต่แรกแล้วว่า ให้ถึงเดือนที่สามแล้วถึงจะพอรู้เรื่องสักนิดหนึ่ง เพราะมันผ่านทุกข์มานั่นเอง ถ้าได้ผ่านตรนี้แล้วก็เอาสิ จะไปทำมาค้าขายอะไรก็มีกำลัง การงานดีขึ้นมีกำลังขึ้น เช่น มีลูกศิษย์คนหนึ่งที่มาอยู่ที่นี่ ต้องตื่นนอนตีสาม บางทีนอนหกทุ่ม พอสีกไปเป็นทหาร ตอนอยู่เวรคนอื่นเขาจะตายแล้ว แต่คนนี้สบาย เติบงามกรมสบาย เจ้านายก็รัก เลยมาบอกว่า เป็นทหารไม่ยากหรอก มันง่าย ๆ ส่วนคนที่ไม่เคยทำกรรมฐานมันจะตายแล้ว คนที่สบายเพราะมันเคยทุกข์มาจนพอแล้ว ให้มันทุกข์ขนาดนั้น (เป็นทหาร) มันไม่เต็มมือมัน มันเลยสบายเลย นี่แหละเราต้องการตรนี้ ฉะนั้นที่มาบวชวัดหนองป่าพงนี่มันเป็นทุกข์ มันเป็นทุกข์เพราะไม่เห็นว่ามันเป็นทางตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าของเราท่านให้เห็นทุกข์ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ออกช่องนี้เลย พระอริยบุคคลออกช่องนี้ ถ้าไม่ออกช่องนี้จะออกช่องไหน ใครจะไปตรงไหน ถ้าไม่ออกช่องนี้ก็ไม่มีความออก จะต้องรู้จักทุกข์ รู้จักเหตุเกิดของทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ รู้จักข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ นี่ออกช่องนี้ พระโสดาบัน พระอริยบุคคลเบื้องต้นก็ออกตรงนี้ ไม่มีทางอื่นที่จะออก ถ้าไม่รู้จักทุกข์ออกไม่ได้

ทุกๆ อย่างนั้นแหละมันทุกข์ อย่างทุกข์ใจของเราเนี่ยมันก็สารพัดอย่าง โยมเองก็เคยเป็นทุกข์กันมาแล้ว วิธีปฏิบัติในทางพุทธศาสนาเพื่อแก้ทุกข์ คือ ทำอย่างไรจะไม่ให้มันเป็นทุกข์ เมื่อความทุกข์เกิดขึ้นมาก็ตามหาว่ามันเกิดขึ้นจากอะไร เออ... มันเกิดจากตรงนั้น ท่านก็ให้ทำลายเหตุตรงนั้นเสีย ไม่ให้มันเกิดขึ้นมา เพราะเห็นทุกข์เสียก่อนจึงรู้ว่าทุกข์มันเกิดจากอะไร ก็ตามมันไปอีก จึงไปแก้ไขตรงนั้นว่า มันเกิดจากอันนั้น แล้วทำลายสิ่งที่มีมันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดไปเสีย ด้วยการขจัดมันไป ทุกข์ สมุทัย แล้วก็นิโรธ คือ ความดับเช่นนั้นมันมีอยู่ จะต้องหาข้อปฏิบัติ คือ มรรค เพื่อจะเดินทางไปดับทุกข์ แก่ตรงนั้นมันจึงไม่เกิดทุกข์ อย่างนี้ พระพุทธศาสนาออกไปตรงนี้ ไม่ออกไปที่ไหน

มนุษย์เราทั้งหลายที่ยังตกค้างอยู่ในโลกนี้มากมายก่ายกองนั้น มีเรื่องสงสัยวุ่นวายตลอดเวลา อันนี้มันไม่ใช่ของเล่นๆ มันเป็นเรื่องยากของลำบาก ฉะนั้นจะต้องยอมสละมันทั้งส่วนหนึ่ง ทั้งร่างกายทั้งตัว ต้องตกลงถวายชีวิตตัวอย่างเช่น พระที่ท่านมาบวชหรืออย่างพระพุทธรองค์ ท่านเป็นกษัตริย์ใช้ไหม คนเราพอเห็นท่านเป็นกษัตริย์ออกบวชไม่สึก ก็ว่าดีอยู่ แต่ว่าท่านเป็นกษัตริย์ท่านก็ไปได้เพราะอะไรๆ ท่านก็ร่ำรวยมาหมดทุกอย่างแล้ว ท่านก็ไปได้ละ นี่คนเราไปว่าอย่างนั้น รู้ไหมว่า ตัณhamันมีประมาณไหม ได้ขนาดไหนมันถึงจะพอ มีไหม มันมีไหม ลองถามดูอย่างนี้ก็ได้อ มันไม่มีเพียงพอ มันก็ยังอยากอยู่เรื่อยไปนั้นแหละ เมื่อมันทุกข์จนจะตายอยู่แล้วยังอยาก คำว่าเพียงพอมันไม่มี

ทีนี้เมื่อมาพูดถึงธรรมะล้วนๆ พูดถึงการปฏิบัติเนี่ยมันยิ่งลึกลงไป ญาติโยมบางคนอาจจะฟังไม่ได้ เช่น พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ท่านไม่มีการเกิดอีกแล้ว ในภพชาติ ท่านหมดเท่านี้ พอว่าไม่ต้องเกิดอีกก็เป็นเหตุให้โยมไม่สบายใจแล้ว ถ้าพูดกันตรงไปตรงมานั้น พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนไม่ให้พวกเราไปเกิดนั้นแหละ เพราะมันเป็นทุกข์ ท่านวกไปวนมา แล้วมาพิจารณาองเห็นความเกิดนี่แหละเป็นสิ่งสำคัญ เพราะความเกิดนี่แหละพาให้ทุกข์ทั้งหลายเกิดขึ้นมา คือเมื่อมีการเกิดปั๊บ

ก็มีตา ปาก จมูก มีสารพัดอย่างขึ้นมาพร้อมกันเลย แต่ว่าพวกเราก็อายุไม่ได้ผุด
เกิดนั้นหนีบหายเสียแล้ว นี่พระพุทธรองค์ท่านสอน มันลึกที่สุด มันเป็นอย่างนี้

ทุกวันนี้เราทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะการเกิดมา เพราะฉะนั้นท่านจึง
พยายามขจัดความเกิด แต่ไม่ใช่ว่าการเกิดคือร่างกายมันเกิดนะ หรือการตายคือ
ร่างกายที่มันตายนี่นะ แบบนี้เด็กๆ ก็รู้จัก คนเราโดยมากจะรู้จักว่ามันตายตรงที่
ร่างกายนี้ตาย ลมมันหมดแล้วนอนอยู่ ส่วนคนตายที่หายใจอยู่ ไม่ค่อยจะรู้จัก
คนตายที่พูดได้ เดินได้ วิ่งได้ คนไม่รู้จัก การเกิดก็เหมือนกัน เมื่อไปคลอดที่
โรงพยาบาลก็ว่านั่นเกิดแล้ว แต่ว่าจิตที่มันเกิดที่มันวุ่นวายอยู่นั้นมองไม่เห็น
บางที่ก็เกิดความรัก บางที่ก็เกิดความเกลียด บางที่ก็เกิดความไม่พอใจ บางที่ก็
เกิดความพอใจ สารพัดอย่าง ล้วนแต่เรื่องเกิดทั้งนั้นแหละ มันทุกข์เพราะอันนี้เอง
เมื่อตาไปเห็นรูปแล้วเกิดไม่ชอบใจก็ทุกข์แล้ว หูฟังเสียงชอบใจนี้ก็ทุกข์ มีแต่เรื่อง
ทุกข์ทั้งนั้น ฉะนั้น สิ่งทั้งปวงนี้ท่านสรุปว่า รวมแล้วมันมีแต่กองทุกข์ ทุกข์
เกิดขึ้นแล้ว ทุกข์มันก็ดับ มีสองเรื่องเท่านั้น ทุกข์เกิด..ทุกข์ดับ ทุกข์เกิด..ทุกข์ดับ
เราก็ไปตะครุบมัน ตะครุบมันเกิด ตะครุบมันดับ ตะครุบอยู่อย่างนี้ มันไม่จบ
เรื่องกันสักที

พระท่านจึงให้พิจารณาว่า รูป - นามขันธ์มันเกิดแล้วมันก็ดับ นอกจากนั้น
แล้วก็ไม่มีอะไร ถ้าพูดตามเป็นจริงแล้ว สุขมันไม่มีเลย มีแต่ทุกข์ ที่ดับไปนั้น
ก็ทุกข์ดับไปเฉยๆ ไม่ใช่สุขหรอก แต่เราไปหมายเอาตรงนั้นว่ามันสุข ก็ทุกข์อันเก่า
นั้นแหละ นี่มันละเอียดย ตรงนั้นสุขเกิดขึ้นมาก็ดีใจ ทุกข์เกิดขึ้นมาก็เสียใจ ถ้า
ความเกิดไม่มี ความดับก็ไม่มี ท่านจึงบอกว่าทุกข์เกิดและทุกข์ดับเท่านั้น นอกนั้น
ไม่มี แต่ว่าเราก็ไม่เห็นชัดว่ามันมีทุกข์อย่างเดียว เพราะว่าที่ทุกข์มันดับไป เราก็
เห็นว่าเป็นสุข เลยตะครุบอยู่อย่างนั้น แต่ผู้ที่ซึ่งในธรรมะนั้นไม่ต้องรับอะไรแล้ว
มันสบาย

ตามความเป็นจริงแล้วโลกที่เราอยู่นี้ ไม่มีอะไรทำไมใครเลย ไม่มีอะไร
จะเป็นที่วิตกวิจารณ์เลย ไม่มีอะไรที่น่าร้องไห้หรือหัวเราะ เพราะมันเป็นเรื่องอย่างนั้น

ธรรมดาๆ แต่เราพูดธรรมดาได้ แต่มองไม่เห็นธรรมดา แต่ถ้าเรารู้ธรรมะสม่ำเสมอแล้วไม่มีอะไรเป็นอะไรแล้ว มันเกิดมันดับของมันอยู่อย่างนั้น เราก็จะสงบ

สิ่งที่มนุษย์เราต้องการอยู่ทุกวันนี้ไม่ใช่เรื่องให้มันสงบ แต่ต้องการที่จะรับทุกข์เพื่อให้มันเกิดสุข เมื่อมันมีสุขมีทุกข์อย่างนี้มันก็เรียกว่า มีภพ มีชาติอยู่อย่างนั้น แต่ในความหมายของพระพุทธเจ้าแล้วให้ปฏิบัติจนมันเหนือสุขเหนือทุกข์ มันจึงจะสงบ แต่พวกเราคิดกันไม่ได้ ตรงนี้ถือว่าสุขนั้นแหละดีแล้ว ได้สุขเท่านั้นก็พอแล้ว ฉะนั้น มนุษย์เราทั้งหลายจึงปรารถนาเอาแต่สิ่งที่มันได้มากๆ ได้มากๆ นั้นแหละดี คิดกันอยู่แค่นี้ เห็นว่ามันสุขแค่นั้น หรือเรียกว่า การทำดีแล้วได้ดีแล้ว มันก็จบลงแค่นั้น ต้องการแค่นั้นก็พอแล้ว ได้ดีมันจบลงตรงไหนเล่า ดีแล้วก็ไม่ดี ไม่ดีแล้วก็ดี มันก็วุ่น วุ่นไปวนมาอยู่อย่างนั้น ก็ทุกข์อยู่อย่างนั้น ตลอดวันยังคำ

พระพุทธองค์ท่านทรงสอนว่า หนึ่ง ให้ละความชั่วแล้วก็ให้ทำความดี ตอนที่สองท่านสอนว่า **ความชั่วก็ต้องทิ้งมันเสีย ความดีก็ต้องทิ้งมันเสีย ต้องละมันเหมือนกัน คือไม่ต้องหมายมันมัน** เพราะว่ามันเป็นเชื้อเพลิงอันหนึ่ง มันมีเชื้ออยู่ มันก็จะเป็นเชื้อเพลิงให้มันลุกขึ้นมาอีก ความดีมันก็เป็นเชื้อ ความชั่วมันก็เป็นเชื้อ อันนี้ถ้าพอถึงขั้นนี้ มันก็ฆ่าคนเสียแล้ว คนเราก็ติดตามไม่ไหว เสียแล้ว ดังนั้นท่านจึงต้องยกเอาศีลธรรมมาสอนกัน ให้มีศีลธรรม อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้ทำงานตามหน้าที่ของตนเอง อย่าเบียดเบียนคนอื่น ท่านก็บอกให้ถึงขนาดนี้ แค่นี้ก็ยังไม่หยุดกันแล้ว

อย่างที่เรารู้สวดธัมมจักขุ วันนี้ ก็มีข้อที่ว่า การเกิดอีกไม่มี เป็นชาติที่สุดแล้ว การเกิดของตถาคตไม่มีแล้ว นี่ท่านพูดเอาสิ่งที่เราไม่ปรารถนา ถ้าเราฟังธรรมะมันก้าวก่ายกันอยู่อย่างนี้ เราจะให้สว่างกับธรรมะนั้นไม่มีเลย โยมอาตมาก็ปฏิบัติมาหลายเมืองหลายที่ ร้อยคนพันคนจะมีใครที่ตั้งใจปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจริงๆ ไม่ค่อยจะมี นอกจากว่าพระกรรมฐานด้วยกัน ที่พูดถูกกัน

ที่เห็นด้วยกันอย่างนั้น ผู้ที่จะพ้นจากวัฏสงสารจริงๆ มีน้อย ยิ่งถ้าพูดถึงธรรมะอันละเอียดจริงๆ แล้ว โยมก็กลัว ไม่กล้า ขนาดพูดแค่ว่าอย่าไปทำความชั่วเท่านี้ก็ยังไม่ค่อยจะได้ อาตมาได้เคยเทศน์ให้โยมฟังแล้วว่า โยมจะดีใจก็ตาม จะเสียใจก็ตาม สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม ร้องไห้ก็ตาม ร้องเพลงก็ตามเถอะ อยู่ในโลกนี้ก็เหมือนอยู่ในกรงเท่านั้นแหละ ไม่พ้นไปจากกรง ถึงเราจะรวบก็อยู่ในกรง มันจะจนก็อยู่ในกรง มันจะร้องไห้ก็อยู่ในกรง มันจะร่ำวอยู่ก็ร่ำวอยู่ในกรง มันจะดูหนังก็ดูหนังในกรง กรงอะไรเล่า กรงคือความเกิด กรงคือความแก่ กรงคือความเจ็บ กรงคือความตาย

เปรียบเหมือนอย่างนกเขาที่เลี้ยงเอาไว้ เอานกเขามาเลี้ยงไว้แล้วก็ฟังเสียงขันของมัน แล้วก็ดีใจว่านกเขามันขันดี นกเขามันเสียงโต นกเขามันเสียงเล็ก ไม่ได้ไปถามนกเขามันเลยว่ามันสนุกหรือเปล่า เพราะเราก็มัวจ้องเอาข้าวให้มันกิน เอาน้ำให้มันกินแล้ว ทุกอย่างอยู่ในกรงทั้งหมดแล้ว ก็นึกว่านกเขามันจะพอใจ เรานึกหรือเปล่าว่า ถ้าหากเขาเอาข้าวเอาน้ำให้กินโดยให้เราไปขังอยู่ในกรงนั้น เรา จะสบายใจไหม มันไม่ได้คิดอย่างนี้ ก็นึกว่านกเขามันสบายแล้ว น้ำมันก็จะได้กิน ข้าวมันก็จะได้กิน มันจะไปทุกข์อย่างไร พอคิดแค่นี้ก็หยุดแล้ว แต่ว่านกเขามันจะตายอยู่แล้ว มันอยากจะบินไป มันอยากจะทำออกจากกรงไป แต่เจ้าของนกนั้นไม่รู้เรื่อง ก็ว่านกเขาของฉันมันขันดีนะ กลางคืนมันก็ขัน เวลาเดือนหงายมันก็ขัน ยังคุยกันไปโน่นอีก

มันเหมือนกับเราขังกันอยู่ในโลกนี้แหละ อันนั้นก็ของฉัน อันนี้ก็ของฉัน อันนี้ก็ของฉันสารพัด ไม่รู้เรื่องของเจ้าของ ความเป็นจริงนั้น เราสะสมความทุกข์ไว้ในตัวของเรานั่นเอง ไม่อื่นไกลหรอก แต่เราไม่มองถึงตัว เหมือนเราไม่มองถึงนกเขา เราเห็นว่ามันสบายกินน้ำได้ กินอาหารก็ได้ตลอด เราก็เลยเห็นว่ามันสุขถึงมันจะแสนสุขแสนสบายเท่าไรก็ช่างเถอะ เมื่อมันเกิดมาแล้วต่อไปมันก็ต้องแก่ แก่แล้วต้องเจ็บ เจ็บก็ต้องตาย นี่มันเป็นทุกข์อยู่อย่างนี้ แต่เราก็มารบารณาอีกว่า “ชาติหน้าขอให้ฉันได้เกิดเป็นเทวดาเถิด” มันก็หนักกว่าเก่าอีก แต่เราก็คิดว่ามัน

สบายตรงนั้น นี่คือความคิดของคนมันยังหนัก พระพุทธองค์ทรงสอนว่า “หิิง” เราก็อ่า “ฉันหิิงไม่ได้” ก็เลยยิ่งแบกยิ่งหนักไปเรื่อย คือ ความเกิดมันเป็นเหตุให้หนัก แต่เรามองกันไม่เห็น ถ้าว่าไม่เกิดเราก็อ่ามันเบาที่สุดแล้ว คนตายไม่เกิดเบาที่สุดแล้ว ฉะนั้นเราจะทะลุปรุโปร่งเรื่องธรรมะนี้มันจึงยาก

เรื่องที่สำคัญอันหนึ่ง คือ เราจะต้องมาภาวนา มาพิจารณากันทุกๆ คน ทุกคนก็จะพันทุกข์ได้ทั้งนั้นแหละ อย่างบ้านเรานี่เรียกว่าเป็นเจ้าของพุทธศาสนา แต่เราก็อิงหลักธรรมพุทธศาสนาที่แท้จริงกัน ได้แต่ถือกันมาเรื่อยๆ แต่เรื่องจะภาวนากันนั้นไม่ค่อยจะมี แม้ตลอดจนถึงพระภิกษุจะภาวนาเรื่องของจิตใจของเราเป็นอย่างไรนั้น ก็ไม่ค่อยจะมี เรียกว่า เราห่างไกลกันเหลือเกิน ห่างจากพุทธศาสนา และอีกอย่างหนึ่ง คือ พวกเรามักจะเข้าใจว่าบวชจึงจะปฏิบัติได้ โยมผู้หญิงก็บอกว่า “อยากเป็นผู้ชายเว้ย.. จะหนีไปบวชชะหรือ” นี่ก็เห็นว่าบวชนั้นจึงจะดีทำความดีได้แต่นักบวช ให้ย้อนกลับไปถึงเราดี ๆ ถอะ การทำความดี ความซำมมันอยู่กับตัวเรา ทั้งนั้น อย่าไปพูดถึงการบวชหรือการไม่บวช ขอแต่ว่าเราสร้างความคิดของเราเรื่อยไป นี่เป็นสิ่งที่สำคัญมาก

ฉะนั้น เรื่องของศาสนานี้ ก็คือ เรื่องให้ปล่อยตัวออกจากกรงนั่นเอง ที่เรามาศึกษานี้ก็เพื่อแก้ปัญหานี้ ที่เรามาศึกษาศิล มาฟังธรรม ก็เพื่อแก้ปัญหานี้ เรื่องแก้ปัญหาวิตชีวิตของเรานี้ เบื้องต้นพระพุทธองค์หรือนักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านสอนว่าให้มีศีลธรรม ให้รู้จักศีลธรรม เช่น เพชรเม็ดนี้ของใครนะฉันอยากได้ แต่ฉันจะขโมยเอาก็กลัวจะบาป นี่เท่านี้ก็พอแล้ว เรียกว่า ศีลธรรม ถ้าเราเห็นอย่างนี้ก็จะเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว อาตมาเคยพูดว่าพวกเราทั้งหลายในปีสองปีมานี้ ชอบทำบุญสุนทรทานกันมาก การคมนาคมก็สะดวก ไปทัศนจารแสวงบุญกัน แต่มามองดูแล้วมันไปแสวงบุญอย่างเดียว แต่มันไม่แสวงหาการละบาป มันผิดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่าให้เราละบาปก่อนจึงบำเพ็ญบุญ ไปทำบุญไม่ละบาป มันก็ไม่หมด มันเป็นเชื้อโรคติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา มันจึงเดือดร้อนกัน

หัวใจพุทธศาสนาสอนว่า ไม่ให้ทำความผิด แล้วก็ทำจิตให้เป็นกุศล แล้วก็จะเกิดปัญญา แต่ทุกวันนี้ทำบุญกัน แต่การละบาปนั้นไม่มีใครคิดเห็น ความเป็นจริงนั้นก็ต้องละบาปก่อนจึงบำเพ็ญบุญ ถ้าบาปไม่ละจะเอาบุญไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่จะอยู่หรือกบฏนั้น ฉะนั้นเราต้องกวาดเครื่องสกปรกออกจากใจของเราเสีย แล้วจึงจะทำความสะอาด เรื่องนี้พวกเราควรที่จะเอาไปคิดพิจารณา

พวกเราทุกวันนี้เรียกว่ามันขาดการภาวนา ขาดการพิจารณา จึงไม่ได้ข้อประพฤติปฏิบัติ เมื่อไม่เห็นชัดก็ไม่ได้ปฏิบัติมันจึงแก้ปัญหไม่ได้ มันไม่มีใครถอยออกมาพิจารณาให้มันเห็นชัดตามหลักพุทธศาสนา เช่นว่า เจ้านายบางคนก็มาราบหลวงพ่อ ถามว่า “บ้านเมืองมันจะเป็นอย่างไรหนอ คงจะไม่เป็นอะไรมังครับ มันมีอำนาจของพระพุทธ อำนาจของพระธรรม อำนาจของพระสงฆ์ มีอำนาจของพระพุทธศาสนา”

พระพุทธศาสนาไม่มีอำนาจอะไรเลย แม้ก้อนทองคำก็ไม่มีราคาถ้าเราไม่มารวมกันว่ามันเป็นโลหะที่ดีมีราคา ทองคำมันก็จะถูกทิ้งเหมือนกับก้อนตะกั่วเท่านั้นแหละ พระพุทธศาสนาตั้งไว้มีอยู่ แต่ถ้าเราไม่ประพฤติปฏิบัติจะไปมีอำนาจอะไรเล่า อย่างธรรมะเรื่องขันติมีอยู่ แต่เราไม่อดทนกัน มันจะมีอำนาจอะไรไหม

อำนาจหลักพระพุทธศาสนา ก็คือ พวกเราที่เป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา นี่แหละช่วยกันบำรุง เช่น ทำศีลธรรมให้เกิดขึ้นมา มีความสามัคคีกัน มีความเมตตาอารีซึ่งกันและกัน มันก็เกิดขึ้นมาเป็นกำลังของพุทธศาสนา ไม่ใช่ว่าพระพุทธศาสนานั้นมันจะมีอำนาจ ที่มีอำนาจก็เพราะเราเอาธรรมะนั้นมาปฏิบัติให้ถูกต้อง มันจึงจะมีพลังเกิดขึ้นมาช่วยแก้ปัญหหลายสิ่งหลายอย่าง อย่างเช่นคนในกาลานี้มันตั้งใจจะรบกัน แต่พอมหาฟังธรรมะที่ว่าการอิจฉาหรือการพยาบาทมันไม่ดี เข้าใจทุก ๆ คน เท่านั้นก็เลิกกัน อำนาจพุทธศาสนาก็เต็มเปี่ยมขึ้นมาเดี๋ยวนั้น แต่ถ้าพูดให้ฟังเท่าไร ๆ ก็ไม่ยอมกัน มันก็รบกันเท่านั้นแหละ พุทธศาสนาจะมากันอะไรได้ นี่มันเป็นอย่างนี้.

การฝึกจิตไม่เหมือนฝึกสัตว์
จิตนี้เป็นของฝึกยากแท้ๆ
แต่อย่าไปท้อถอยง่ายๆ
ถ้ามันคิดไปทั่วทิศก็กลั่นใจมันไว้
พอใจมันจะขาด มันก็คิดอะไรไม่ออก
มันก็วิ่งกลับมาเอง ให้ทำไปเถอะ

